

Landskab

Amaliehaven - en have der ikke må blive gammel

Marie-Louise Wanscher

I 1980 købte A.P. Møller Fonden Larsens Plads med det formål at opføre en park mellem havnen og Amalienborg-palæerne. A.P. Møller Fonden valgte den belgiske arkitekt Jean Delogne til at designe projektet. Projektet blev præsenteret som en gave til København, etableret uden borgerinddragelse, konkurrence eller involvering af danske landskabsarkitekter eller andre fagfolk. Læser man anmeldelser eller artikler fra aviser og magasiner fra tiden omkring indvielsen i 1983 står det klart, at de danske fagfolk ikke brød sig om haven, og de følte, at de var blevet tilsidesat. Stilen og formen var også meget langt fra den danske landskabsarkitektur på den tid.

I modsætning til denne reaktion kunne Københavns borgere lide haven fra starten. Den nye have var et grønt sted, et tiltrængt stille sted i ly for vinden med mulighed for en flot udsigt over havnen.

Amaliehaven kunne i 2008 fejre 25-års jubilæum. I den anledning skrev Birgitte Ivertsen en artikel i *Grønt Miljø* om haven og om den manglende markering af jubilæet. Artiklen var ment som et indlæg til debatten om en have, som kritikerne benævnte "En beplantet bastion uden forståelse for stedets sjæl", men som tilhængerne kaldte "Et spændende eksperiment i formgivning, som skaber sammenhæng mellem Amalienborg og havnen". Artiklens forfatter forholder sig ikke personligt til haven og lader på 25. år professor Steen Estvad Petersens vedholdende kritik blive hængende i luften.

I *Landskab* nr. 4 fra 2013 skrev landskabsarkitekt Jacob Fischer om Amaliehaven i anledning af havens dengang 30 år. Denne artikel må betragtes som første gang, Amaliehaven får positive og endda rosede ord med på vejen fra professionel side. Jacob Fischer beskriver haven som den gave, man ikke vidste, man manglede, men ender med at holde rigtig meget af.

Haven er nu snart 38 år gammel, og desværre har bygværket under haven og teknikken allerede brug for en omfattende restaurering. Slots- og Kulturstyrelsen planlagde i 2018 en restaurering, som skulle indbefatte at rense alle de nu meget mørke kalkstensvægge; udskifte al teknik i det centrale springvand, i kaskaderne og belysningen i haven. Desuden var det planen at renovere kloak- og vandledninger og tætte membraner på bastionerne, da der trænger fugt ind i de underliggende rum til kiosk, toiletter, mandskabsfaciliteter m.m. Håbet var, at restaureringen kunne finansieres af endnu en donation fra A.P. Møller Fonden, men af forskellige årsager er projektet blevet udskudt.

De ti grundregler for beplantningen i Amaliehaven er illustreret her i en "første udgave". Med en række ikoner opdeler vi de forskellige plantetyper i grupper og prøver at illustrere, hvordan de gerne skal (og ikke må) interagere. Næste trin bliver en slags "strikkeopskrift" for plantekombinationerne – en skabelon for frekvenser af højde, bredde, struktur, form, farve, åben/lukket m.m. på tværs af bedene og på tværs af hele haven.

Regler for Amaliehavens beplantning:

FORMKLIPPEDE PLANTER:

1. Taks er kubiske eller søjleformede

2. Buksbom er kugleformede

3. Stammehække af lind har sammenvoksede kroner

FRITVOKSENDE PLANTER:

4. Træer og solitærbuske skal vokse enkeltvis og have det nødvendige frirum til at udvikle sig naturligt

5. Beplantningen skal være lagdelt, så der er tydeligt niveauforskel på bunddække-, busk- og trælaget

6. Ingen klatre/slyngplanter må vokse op og dække mure og bygværker

7. Slyngplanter og klatreplanter må gerne hænge ned over mure

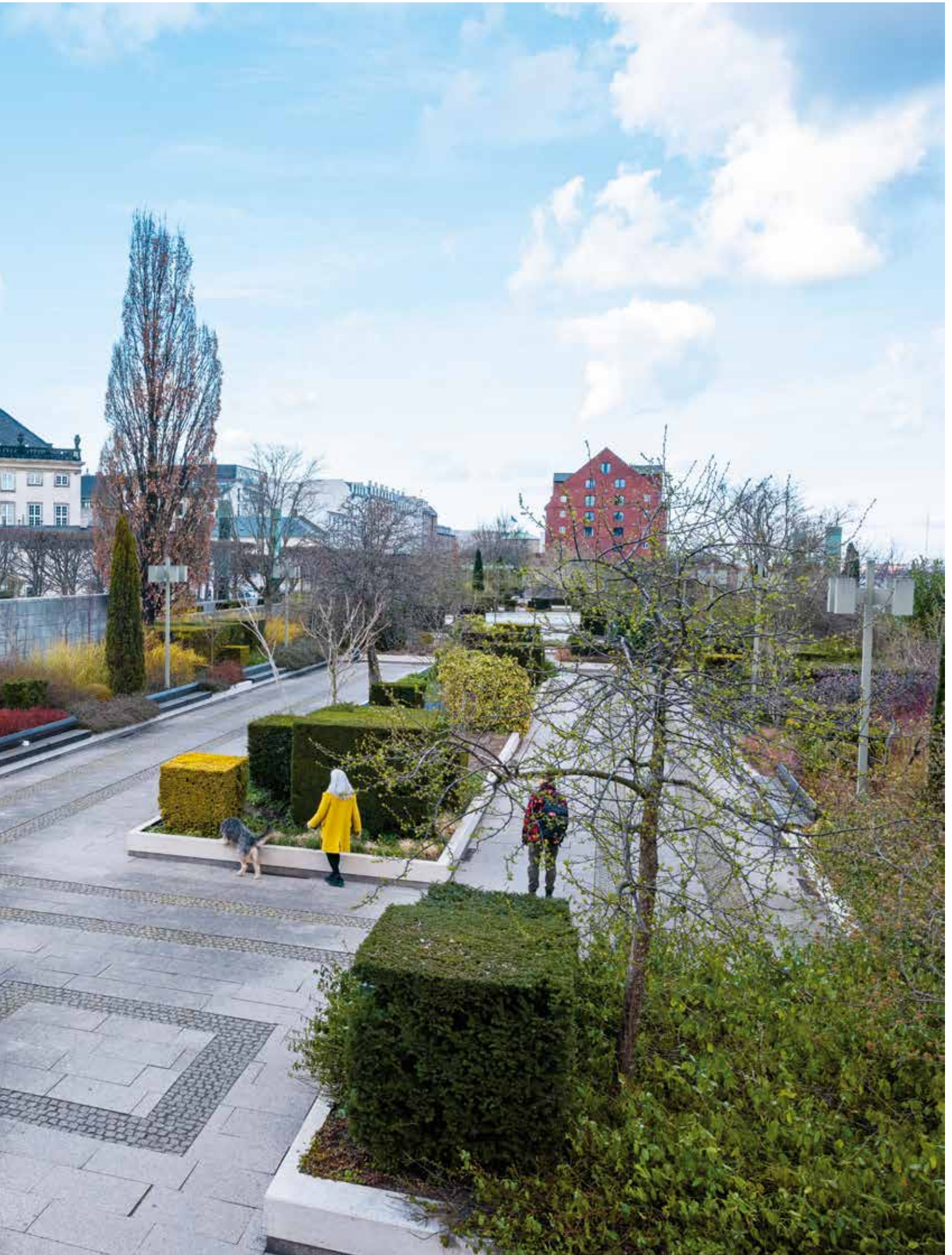
8. Ingen symmetri eller systemplantning.

9. Stedsegroen fritvoksende kan være alt andet end taks og buksbom

”Jean Delogne beskrev beplantningen som en frodig eksplosion af farverig magi og årstidsvariation.”

Fotos/Photos: Christina Capetillo, 2021.

”Det er en have, der ikke har tid til at vokse og vente.”

Marie-Louise Wanscher, landskabsarkitekt, specialkonsulent med mangeårig tegnestueerfaring. Arbejder primært med projektering, udbud og tilsyn med anlægsprojekter. Særlige interesser er restaurering og bevaring og her i særlig grad af historiske belægninger.

I forbindelse med de foreslåede arbejder var det forventeligt, at man ville miste en del planter. For at minimere tabet analyserede vi beplantningernes tilstand og definerede, hvilke områder der burde holdes beskyttet gennem byggefasen. Samtidig ønskede vi at benytte lejligheden til at foretage nogle ændringer og forbedringer af beplantningerne. Mange af de træer, der blev plantet i sin tid, havde vokset sig for store, kastede for meget skygge, var i dårlig trivsel eller endda døende.

Jean Delogne beskrev beplantningen som en frodig eksplosion af farverig magi og årstidsvariationer. Han ville have fokus på samspillet mellem de forskellige plantetyper. Kontrasten mellem de formklippede og fritvoksende planter, mellem søjle- og paraplyformede træer og mellem bladfarver og blomstring var en del af designet. Derfor har vi fokuseret på at bevare og videreudvikle den unikke kombination af barokinspirerede stedsegrønne elementer og frodige og varierede beplantninger.

Udgangspunktet for renovering af beplantningen har været den oprindelige beplantningsplan fra 1983 samt evalueringsrapporter fra Delognes tegnestues besøg i haven i hhv. 1992 og 2000. Kombineret med erfaringerne med vedligeholdelse af haven over de sidste 37 år er vi nået frem til en plan for den fremtidige udvikling og vedligeholdelse af beplantningen.

Gennem vores analyser har vi defineret ti grundregler for de fremtidige beplantninger. Dermed har vi et sæt af enkle regler for at bevare de oprindelige intentioner for beplantningen, der kan fungere som et nyttigt værktøj for dem, der har ansvaret for den fremtidige drift.

En anden målsætning med fornyelserne af beplantningerne er at give et øjeblikkeligt og færdigt look ved at vælge de rigtige individer, størrelser og plantetætheder fra starten. Områderne med sammenhængende beplantning er meget små, og de besøgende går meget tæt på. Derfor er der ikke plads til områder *under construction*. Træerne skal ligne træer fra begyndelsen og hæve sig over buskene, og de formklippede elementer skal være skarpe for at skabe de ønskede kontraster. Det er en have, der ikke har tid til at vokse og vente. Det er meget vigtigt, hvordan et nyt træ ser ud fra starten og måske ti år frem i tiden. Det er af mindre interesse, hvis det bliver for stort om 20 år. Et træ bør udskiftes, hvis det bliver for stort eller ikke vokser som ønsket. At tænke og planlægge på denne måde står i skarp kontrast til, hvordan vi ellers behandler styrelsens øvrige slotshaver, der normalt har et perspektiv på århundreder. Amaliehaven minder mere om en privat villahave med en levetid på bare 25-30 år.

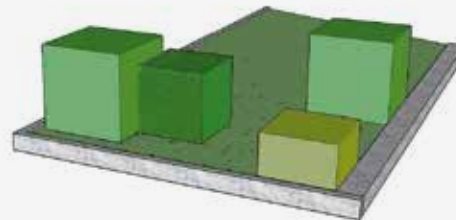
Det er endnu ikke besluttet, hvornår projektet med restaurering af Amaliehaven skal genoptages. Da vi som en del af forberedelserne til projektet havde valgt at fælde mange af de udlevede træer, har vi på trods af selve restaureringsprojektets udsættelse, arbejdet med beplantningerne i overensstemmelse med de tidligere nævnte grundregler. Vi kan allerede nu efter to år se en have, hvor beplantningen er i større balance og med bedre proportioner samt med en ro og genkendelighed på trods af de konstant varierende plantevalg. Vi tror på, at havens 40-års fødselsdag under alle omstændigheder bliver værd at fejre. Måske bliver det vendepunktet, hvor den kan blive anerkendt og endda elsket både af fagfolk, turister og Københavns borgere.

The ten ground rules for the planting in the Amalie Garden are illustrated here in a 'first edition'. We use icons to divide the various plant types into groups and to illustrate how they should (and should not) interact. The next step is a sort of 'knitting pattern' for plant combinations – a template for the frequencies of height, width, structure, form, colour, open/closed and so forth across the plant beds and the garden as a whole.

REGLER FOR KLIPNING AF TAKS:

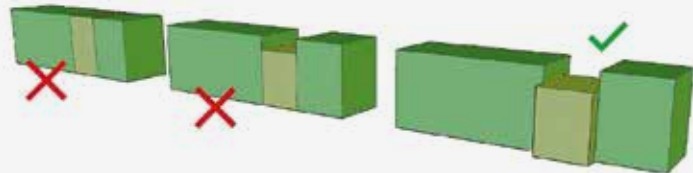
A) Taksklodser skal flugte med inderside af kantsten eller være minimum 30cm fra kanten

B) Bunddække foran taksklodser må maksimalt være 20cm højt

C) Er der forskydning i højderne, skal der også være forskydning i fladen.

D) Er der sortsskifte, skal der også være skift i højde og flade

E) Højde- og fladeforskydninger skal være på min 30cm

F) Den højeste klods skal være hel

